

Martin Heidegger:

Tarih, kalıtım ve yazgı¹

Richard Polt

Heidegger şimdiye kadar tarih üzerine fazla birşey söylemedi², fakat o tarihi, Varlığımızın can alıcı kesinliği olarak gördü. Aslında bu konuyu niçin daha önce açmadığını anlamak için daha önce geçen birçok olgunu ayrıntılı yorumunu yapmalıyız. *Varlık ve Zaman*'ın ikinci bölümünün beşinci kısmında otantik varolmanın heyecanlı betimlemelerinde ve varlığımızın tarihsel karakter biçimlerinde bu konuyu açmak için hazırды.³

Heidegger yalnızca savaşların, denemelerin, politik hareketlerin ve benzerlerinin akademik araştırmaları olarak tarihi anlamaz. Gerçekte o, savaş ve diğer tarihi olguların kendilikleriyle öncelikle ilgilenmez. Onun asıl amacı, insan varlığının gerçekteki tarihi doğasıdır. Heidegger bunu tarihsellik (*Geschichtlichkeit*⁴) diye adlandırır. Geçmiş olayları ve durumları bize anlamlı yapan ve onların bilimsel incelemesini olanaklı kılan tarihsellik yöntemine şükran borçluyuz. Buna ilaveten her ne kadar tarihçi olmasak da, otantik varolmamızla tarihsel olabiliriz. (448/396) “Dasein’in doğumdan ölüme *doğru uzandığı*” yola tarihsellik denilebilir. (422/373, 427/375) Tarihselliğimiz yüzünden yaşamımızın doğumdan ölüme uzanan *hikaye* ve dramaları oluşturduğunu söylemek olanaklıdır. (Diğer hayvanların yaşam formlarını *biyoloji* araştırırken insan yaşamı ise *biyografyalarla* anlatılır.) Heidegger’in daha önce belirttiği gibi, tarihsellik zamansallık olarak betimlenebilir; gerçekten tarihselliğin yorumu, “zamansallığın sadece somut bir açığa çıkışıdır.” (434/382)

---

¹ Richard Polt: *Heidegger: An Introduction*. New York: Cornell University Press, 1999. Pp. 100-109.

² Çeviricinin notu: Heidegger *Varlık ve Zaman* adlı eserinin *Giriş* bölümünde tarih ve tarihsellik üzerine birşeyler söylemesine rağmen, çalınmasının 72. paragrafına kadar bu konuya tekrar ele almaz. Richard Polt’tan çevirdiğimiz bu kısım 72. ile 77. paragraflar arasında yer alan tarih, kalıtım ve yazgı üzerinedir.

³ Heidegger’in paragraf 77’de söylediği gibi bu bölümü açıkça Dilthey’a borçludur. (Kitabın bir önceki paragrafiyla karşılaştırılabilir.)

⁴ Stambaugh’un tarihsellik (historicity) deyimini, Macquarrie ve Rabinson’un tarihsellik (historicity) deyiminden daha verimlidir; çünkü ‘historicity’ terimi İngilizce’de bu anlam için daha kullanışlıdır. Bu nedenle, ‘historicity’yi tarihsellik anlamında kullanacağım. Bu terim, ‘meydana gelmek’ anlamına gelen ‘historie’ya karşılık gelmektedir. Buna karşılık, Macquarrie ve Rabinson’un önerdiği ‘Historizitat’ ise ‘olay’ terimine karşılık gelmektedir. Bu nedenle, onların önerisi olgu veya olaybilimi olarak tarihi verirken, Stambaugh’un önerisi ‘geçmişin bilimsel incelemesi’ olarak tarih yazmayı (historiography) vermektedir.

Geçmişte atılmış ve şimdide geleceği planlayanlar olduğumuzu anlamaktayız. Heidegger, geçmişten çıkarttığımız projelerin oluşturduğu olanakları *kalıtım*⁵ olarak belirler. (435/383) Yalnızca kendime dayanarak hayal edebileceğim bir projeyi veya planı basitçe ortaya koyamam. Olanaklı proje ve planların kaynağı, binlerce yıldır kültürümü oluşturan olanaklı kendi yorumumun zenginliği ve toplumda diğerleriyle paylaştığım kalıtımdır. Varlığın olanaklarına göre yaşamımın yönlenmesine fırsat veren bu kalıtıma teşekkürler; örneğin, tutucu ve devrimci olmak gibi. Diğerleri arasında bu yaşam biçimleri, kültürümde olanaklı rol modelleri olan halk tarafından bana olanaklı yapılır. Otantik varolma, bazı kalıtım olanaklarını devamlı ‘tekrar’ eder. (437/385) Böylece, geçmiş otantikçe varolmak için fırsatların depolandığı yerdir: “her ‘iyi’ bir kalıtımdır ve ‘iyiliğin’ yapısı otantik varolmanın olanağının oluşmasını da sağlar.” (435/383) Geçmiş nesne ve olaylar, bizim için anlamlı olabilirler ve tarihçiler onu araştırılabilir; çünkü yalnızca geçmiş hala bizimle ve kalıtım gibi hizmet eder. Bu nedenle, yabancı gibi gelse de, *olanaklar* tarihçilerin özenle ilgilendikleri şeylerdir (446-7/394-5).

Heidegger, geçmişte birisinin yaptığı şeyleri aynen yapmamız gerektiğini söylemek istemiyor – aslında bu da imkansızdır. Onun ‘tekrar’ kavramı (*Wiederholung* – Stambaugh’un ‘retrieve’ terimi) geçmişin tekerrürü anlamına gelmez, fakat geçmişi özgürce ve yaratıcı olarak kendine uydurmaktır (437/383). Örneğin, eğer Picasso’yu lider olarak seçmem, benim de mavi, pembe ve kübist dönemden geçeceğim anlamına gelmez. Gerçekte, Picasso’nun varolma yolunu kendi yaşamım için bir referans noktası ve bir model olarak seçerim. Yine, eğer birisi “İsa’yı taklit ederek” konuşursa o kendisinin Tanrı’nın oğlu olduğu iddiasında değildir, fakat İsa’nın yaşamı bireyin kendi koşullarına adapte olması için gerekli gücü elde etmesini sağlayacaktır. Heidegger, birinin kendi öz geçmişiyle ilgilenmesi ve ona aşırı duyarlı olması zorunlu olarak onun tutucu olacağı iddiasını kabul etmez; aslında bu durum gerçek devrimi de olanaklı yapar. İşte Heidegger’in de Batı metafiziğinin tahribiyle yapmaya çalıştığı da tam anlamıyla budur.

Şu soru akla gelebilir: kendimizden çok, gelenek ve kalıtım ile uyum içinde olmak ne demektir? Acaba Batılı insan Zen Budist veya Afrikalı bir şaman mı olmak istiyor? – ve niçin olmasın. Böyle bir soruya Heidegger tüm bu olanakların Batılı için açık olduğunu, fakat Batılı genellikle kendi öz kültürüyle ilgili olanlarla ilgilenir diye

---

⁵ Çevirenin notu: Kalıtım kavramı genetik kalıtım anlamında değil, geçmişin bize sağladığı olanaklar olarak anlaşılmalıdır. Bir tür kültürel kalıtım denilebilir.

karşılık verecektir. Japon veya Afrika kültürüne veya geleneğine katılma ancak Batı geleneğinde bu yolu açan bazı şeylerin olduğunu göstermektedir. Heidegger'e göre, günümüzdeki 'çok kültürlülük' bir tür otantik olmayan ve yüzeysel durumdur:

Bireyin kendisinde yabancı kültürü anlaması ve 'sentez' etmesi, Dasein'in ilk defa gerçekten kendisini kendinde aydınlattığı görüşünü ortaya çıkarır. Çok yönlü merak ve hiç durmadan bir şeyi 'tam olarak bilme', Dasein'in evrensel anlaması gibi sahteliktir. (222/179)

Heidegger, Avrupalıların zorunlu olarak Avrupa-merkezli oldukları konusunda muhtemelen ısrar edecektir, çünkü onlar olanaklarını seçerken kendi kültürleri temelinde veya en azından ondan başlayan seçimler yapmak zorundalar. (Örneğin, Batılı anti-Batılı bir görüşü benimsediği zaman, Batının eşitlik ve hukuk kavramları bu benimsemeye isteksizce hizmet eder.) Heidegger tüm yaşamı boyunca Batı entelektüel geleneğinin temelini sarsmak ve tahrip etmek için Batı düşüncesinin gizli veya örtülü olanaklarını yeniden sorgulamıştır.⁶ Bu sorgulama onun Doğu düşüncesini yok saydığı anlamına gelmez; Doğu düşüncesini büyük bir merak ve ilgi ile takip etmiştir.⁷ Heidegger'in kalıtım kavramı birçok eleştirmeni de rahatsız eder; onlar bu kavramı özellikle de Heidegger'in 30'lu yıllardaki nasyonal politika düşüncesinde aşırı milliyetçi ve totaliter bulurlar. Öte yandan, diğer eleştirmenler ise, Heidegger'in düşüncesini ancak aşırı milliyetçiliğin tahribi için olanaklı bulurlar. Gelecek bölümde Heidegger'in felsefesinin politik sonuçları ve yorumları farklı bir şekilde ele alınacaktır.

Kalıtım kavramının yanı sıra iki kavram da ayrıca ele alınmaktadır: *Kader* ve *yazgı*. Çoğu zaman bu iki kavramı, bizim isteğimiz ve kontrolümüzün ötesinde olan şeyler için kullanırız ("o kaderdir"). Fakat Heidegger özgürlüğü yok saymak veya göz ardı etmek niyetinde değildir. Diğer taraftan o, yaşamımız için tamamen yeni bir anlam yaratma ve çizmekle kendimizi belirleme özgürlüğüne de inanmaz. 'Kader' ve 'yazgı' terimleri, özgürlüğümüzün sorumluluk taşıdığını ve seçimlerimizin sınırlı olduklarını söylemektedir. 'Kader', otantik varolmanın diğer bir ismidir. "Dasein'in kendisini

---

⁶ Çevirenin notu: Heidegger, Batı entelektüel geleneğinin temelinde gördüğü Batı metafiziğini yıkmak için, yine Batı metafiziğini kullanmıştır. Bu tür yıkmaya veya tahrip etmeye olumlu tahrip etme (positive destruction) adını verir. Çünkü yapılan eleştiri ve yıkım, Batı metafiziğine ve felsefe tarihine dayanılarak yapılmaktadır. Dışardan bir yıkım değil, içerden yıkımdır.

⁷ Bakınız Heidegger, "Dialogue on Language between a Japanese and an Inquirer", in *On The Way To Language*, tr. P. D. Hertz & J. Stambaugh (New York: Harper & Row, 1971); *Heidegger and Asian Thought*, G. Parkes (ed), (Honolulu, Hawaii: University of Hawaii Press, 1987). Heidegger'in çeviri ve ikinci elden kaynaklarla Japon ve Çin felsefelerinden haberdar olduğunu, yukarıdaki eserde olduğu gibi ve Heidegger'in geç eserlerinde bu durum açıkça belirgindir. Doğu düşüncesinin Heidegger felsefesi üzerinde derin bir etkisi vardır, fakat Heidegger bunu gizlemeye çalışmıştır.

kendine bağıladığı, ölümden özgür olduğu ve olanaklarını getirdiği ve seçtiği yerdir” (435/384). Özgürüz, fakat özgürlüğümüz zorunlu olarak sınırlı; olanaklarımız, kalıtım veya geleneklerimizden çıkartılmalıdır ve daha fazla olanakların olmadığı olanaklarla her zaman yüzleşiriz. Okuyucu bu ‘sınırlı özgürlüğü’ anlarsa (436/384), Heidegger’in ‘kader’ tartışmasını ve yorumunu takip edebilir.

Yazgı, bir toplumun paylaşılan (ortak) tarihselliğidir (436/384) – grubun ortak geleneğinin çizildiği ve ortak kaderin ortaya çıktığı yoldur. Toplum, tek tek bağımsız bireylerin oluşturduğu bütünlük değildir. Duyguları, ilgileri, seçimleri paylaşıyoruz ve tarihimiz ‘kuşakların’ hareketlerini takip etme eğilimindedir (bu kavramı –ç. kuşak-Heidegger Dilthey’den alır). Örneğin, 1960’ların kuşağı her ne kadar farklı düşüncelere ve farklı olanaklara sahip olmalarına rağmen, belli bir olanak setini ve konularını paylaştılar. Heidegger’e göre, yazgı ‘iletişim’ ve ‘çabalama’ sayesinde açığa çıkar. Bu konuları yorumlama ve deneme çabasını ve kendimizle yüzleşmeyi anlarken, ortak karar ve yönlendirme işi içine karışır. Her ne kadar Heidegger yazgı üzerine *Varlık ve Zaman*’da az şey söylese de, onun sonraki düşüncelerinde çok yer işgal etmeye devam eden önemli bir olgudur.

Niçin kalıtım ve kader açısından değil de, tarihi hep olaylar yığını olarak düşünmekteyiz? – “Bir lanet şeyi diğer lanet şeyin arkasından düşünmekteyiz”? Yeterince tahmin edilebileceği gibi, Heidegger düşünüş konusunda bu ortak görüşü suçlar (paragraf 75). Haberlerde rapor edilen şeyleri görürüz ve onların zaman çizgisine yerleştirilmesi sonucu oluşan dünya olaylarına, tarih adını veririz. Olaylar yığınının anlamı, yüzeysel ve sözce de yetersizdir – hiçbir anlamı olmayan bir masalın veya hikayenin bir deli tarafından anlatılmasını veya ‘onların anlık sağ duyularıyla dikta ettikleri basit yorumları klişe olarak adlandırırız. Heidegger dünyanın geleceğimiz ve geçmişimizle ilişkili olarak bizim için nasıl açıldığına dikkat etmemizi ister. Geçmiş ve gelecek, doğum ve ölüm arasındaki bu yorum, tarihin gerçek orijini. Şu anın içine düşmenin yerine, bir kere şunu anlamalıyız ki, kararlı seçimler yaparak olayların gerçek ve derin anlamını keşfedebiliriz.

Heidegger’in tarihsellik kavramı, tarihçilik ve tarihsel görecelik üzerine birçok önemli soruyu da açığa çıkartır. O bu soruları çok az bir sıklıkla doğrudan sorar, fakat bu sorular çok önemlidir. Heidegger bazen bir ‘tarihçi’ olarak tanımlandı. Bu

tanımlamanın değeri, tanımlayanın bu tanımla ne demek istediğine bağlıdır.⁸ Heidegger için bir tarihsel döneme ilişki kurmadan hiç doğru yoktur iddiasında bulunan birisine göre, bu tanımlama doğrudur. ‘Doğru’ farklı dönemlerdeki uluslar ve farklı insanlar için değişik açılımlara sahiptir, çünkü farklı kalıtım veya geleneğe dayanarak değişik kararlar vermekteler: olgular farklı zamanlarda değişik yollarla kendilerini Dasein’a açarlar. “Çünkü Dasein, kendi varolmasında (ç. varoluşunda) tarihseldir, varlıkların yorum tarzlarında ve belirgin olanaklarında, farklı tarihsel koşulların çeşitliliğinde kendi kendisiyle farklıdır”⁹ Hatta bilim bile ‘tarihselliğin pençesinde’ (444/392).

Buna karşılık, tarihin tüm dönemlerinde her görüş eşdeğerli olarak doğru olduğu iddiasıyla Heidegger yorumlanıyorsa, bu ‘tarihçi’ tanımlaması yanlıştır. O daima otantik olmanın otantik olmamadan daha açık olduğunu söylemektedir: Bu, varlıkların derin bir anlama sahip olduklarını bize göstermektedir. Buna ilaveten, bazı çağlar diğerlerinden daha mütavazi otantikliğe sahiptir (167/129). Böylece, hiçbir açıklık sonsuza kadar sürmezse ya da tarihten bağımsız olmazsa bile, açıklık meydana gelir (olur) ve bazı eylemler diğerlerinden daha iyi kendini açar veya gizemini kaldırır.

“2 + 2 = 4 eder mi?” diye sormak mümkündür. Kesinlikle ve mutlak olarak bu önerme doğru değil mi? ve tarihsel dönemler dikkate alınmadan bu önerme herkes için aynı değil midir? Heidegger böyle bir soruya, önermenin tarihsel (ç. zamansal) *olmadığını* söylemek suretiyle cevap verecektir. Başka varlıkları fark edebilen ve onlarla varolan varlık, var olabilir. Fakat diğerleriyle var olabilmek, hem kendi geçmişiyle hem de geleceğiyle ilişkili olmaktır: başka bir söylemle, tarihsellikle varolmaktır. Buna ilaveten, geçmiş ve geleceğe ilişkin özgün doğamız, “2 + 2 = 4” önermesinin yorumunun doğruluğunu belirleyecektir; bu yolla yapılan yorum, bireyin tarihteki konumuyla ilişkili olacaktır. Çünkü, basit bir aritmetik doğrunun anlamı bile, yorumun konusudur. “2 + 2 = 4” önermesinin doğruluğu, sayıların nasıl ve ne olduğunun bazı önsel anlamalarını içerir. Hiç kimse iki artı ikinin beş ettiğine inanmaz ama sayıların Varlığı sorusu tartışmaya açıktır. Sayılar görünmez ve ebedi varlıklar mıdır? Onlar aklın yapıları mıdır? Farklı yer ve zamanda insanlar sayıların Varlığının gizemini açacaklar; bazıları, diğerlerinden daha çok mu onları aydınlatacak (gizemini kaldırarak)?

---

⁸ Heidegger’in Alman tarihçi geleneğiyle olan karmaşık ilişkisi üzerine bakınız Bambach, *Heidegger, Dilthey, ve Tarihsellik Krizi* ve J. A. Barash, *Martin Heidegger ve Tarihsel Anlam Problemi* (Dordrech: Martinus Nijhoff, 1985).

Birisi şöyle bir akıl yürütmede yapabilir: “Heidegger tüm hakikatların tarihsel olduğunu ileri sürer – fakat bu sav kendi kendinin *evrenselliğini* de sağlamaktadır. Çünkü, Heidegger tarihsel olmayan bir hakikat öne sürmektedir ve kendisiyle çelişmektedir.” Buna karşılık, Heidegger’e göre Dasein’in bazı evrensel ortak yapılarının (tarihselliğin kendisi gibi) yorumlama şeklinin tarihsellikle uyduğunu kabul ederek, bu yapıları ortaya koymak suçsuzluk değildir. Yukarıda açıkladığımız gibi, her ne kadar matematiksel ilişkiler tarihsel değilse de, bu ilişkilerin gizemini açma (anlama) yolumuz tarihseldir. Aynı benzerlikle, 20. yüz yılın Avrupalısı olarak Heidegger, kendi deneyimlerinden kaynaklanan bir tarzla Dasein’in evrensel yapısını açıklayabilmektedir. Bu projede çelişkili bir şey yoktur, fakat Heidegger’in yanlış olabileceği olasılığı her zaman mümkündür; başka zamanlarda ve yerlerde başka düşünürler Dasein’i daha iyi açıklayabilirler (ç. daha çok gizemin aydınlanmasını sağlayabilirler).

Bir tarihsel görüşün diğer birinden daha aydınlatıcı olduğunu söylemek veya öne sürmek çok zordur. Bazen iki değişik çağda, farklı yollarla şeyler aynı biçimde aydınlatılır, varlığın değişik konumları açığa çıkartılır. O halde, bir çağı diğerinin ölçüsü olarak yargılamak veya kabul etmek yanlıştır. Heidegger şöyle yazar:

Galilei’nin nesnelere hakkında öne sürdüğü serbest düşme kuramı doğru ve Aristoteles’in hafif cisimler yukarı doğru dikey hareket eder öğretisi yanlıştır, diyemeyiz; Yunanlıların mekan ve cisim kavramları ve nesnelere farklı yorumuna bağlı olarak bu ikisinin arasındaki ilişkiyi anlamaları sonucu, doğa olaylarını sorgulamaları ve farklı bakış açıları oluşturmaları ortaya çıktı. Hiç kimse Shakespeare’in yazdığı şiirin Aeschylus’unkinden daha iyi olduğunu söyleyemez. Buna bağlı olarak, her hangi bir şey hakkında modern anlamının, Yunanlılardan daha doğru olduğunu söylemek de mümkün değildir.¹⁰

Bu alıntı Heidegger’in yazılarının içinde en göreceli olanlardan bir tanesidir. O her hangi bir yorumun, diğer bir yorum kadar iyi olduğunu söylüyor gibi gözükmektedir. – fakat bu tür bir yorumlama onun düşüncelerine karşı bir okumadır. Yunan ve Modern fiziğin, deneyin değişik kısımlarını açığa çıkarttığını ve aydınlattığını söylemek, onu anlamayı daha belirgin yapar.¹¹ Fakat bu varsayım biz modernlerin bir şekilde Antik

---

⁹ *The Basic Problems of Phenomenology*, s. 22.

¹⁰ “Dünya Resiminin Çağı” (The Age of World Picture, 1938) *The Question Concerning Technology and Other Essays*, çeviren W. Lowitt (New York: Harper & Row, 1977), s. 117.

¹¹ Hubert Dreyfus’un dediği gibi, “biri, gerçeğin tek bir tanımı olduğu iddiasını reddedebilir ve hatta birçok doğru tanımın olduğunu kabul edebilir” (*Being-in-the-World*, s. 265). Çünkü Dreyfus,

Yunan dünya anlayışının parçası olduğunu ve bu görüşün gizemi kaldırdığını söylemektedir. Kendi öz görüşümüzü ya da yerimizi, anlamaya nasıl aktarabiliriz ve açıklığın bazı diğer kültürlerdeki yolunu nasıl tayin edebiliriz? Heidegger bunun olanaklı olduğunu açıkça düşünür; çünkü o bütün gücünü Yunanlıları anlamaya, onların düşüncesinde neyin doğru, neyin yanlış olduğuna karar vermeye adanmıştır. Fakat bu tarihin *üzerinde* yükselmeyi kapsamaz. Gerçekte, başkalarıyla karşılaşmayı ve iletişime girmeyi kapsar.¹² Bu karşılaşma vasıtasıyla dünyanın diğer anlama biçimlerini öğreniriz. Heidegger'in öğrencisi Gadamer bunu şöyle ifade eder: anlamamız her zaman tarihsel bir sınırlılığa ya da "ufka" sahiptir, fakat diğer anlamalarla "ufku birleştirme" olanağı da mümkündür. Sonluyuz, fakat değişebiliriz. Ve bir kere yeni bir yoruma giriş yaptığımızda, onun ne kadar olguyu bize açmaya yardım ettiğine karar vermeliyiz.¹³

Böylece varlıklar değişik zamanlarda farklı biçimlerde Dasein'da kendilerini açarlar. Varlık, varolanların oluşturduğu Dasein'in farklılığıdır. O halde, "Varlığın kendisi tarihsel değil midir?" diye sormalıyız. Varlığın tek bir anlamını aramak veya sorgulamak bir anlama sahip midir? Bu sorulara Heidegger *Varlık ve Zaman*'ın birinci bölüm üçüncü kısmında cevap vermektedir. Sonraki eserlerinde *Varlık ve Zaman* kadar ifade ettiği gibi, Varlığın tarihsiz anlamlarını bile bulabiliriz.

Heidegger'i "hermeneutik realist" veya "çoğulcu realist" olarak tanımlar, bakınız *Being-in-the-World*, ss. 251-65.

¹² Bu konu hakkında "Wege zur Aussprache" Heidegger'in çok önemli kısa yansımalarından biridir (1937), *Aus der Erfahrung des Denkens* (1910-1976) GA 13, Heidegger burada Fransa ve Almanya arasındaki ilişkiyi tartışır.

¹³ Heidegger 1925 yılında verdiği Platon'un *Sophist* dersinde tarihselliğimizin sert bir değerlendirmesinin "kendinde şeylerin" gizemini kaldırmasıyla aynı olduğunu kabul etmektedir. Bakınız, R. Rolt "Heidegger's Topical Hermeneutics: The Sophist Lectures", *Journal of the British Society for Phenomenology* 37 (1), 1996, ss. 53-76.